

פרוטוקול מס' 295

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', כ"ו בשבט תשל"ג - 29.1.1973, שעה 11.15

נכחו:

חברי הוועדה:

- י. גולדשמידט - היו"ר
- ס. אביזוהר
- א. אנקוריון
- י. ארידור
- ס. ביבי
- ב. הלוי
- י.ח. צדוק
- י.ה. קלינגהופר

מזמנים:

- א. ידין - משנה ליועץ המשפטי לממשלה
- י. קרפ - עוזרת בכירה ליועץ המשפטי לממשלה

ר. מלחי

מזכירת הוועדה:

א. עצמון

רשמה:

סדר היום: המשיך הדיון בחוק יסוד: זכויות האדם.

940

(נמקבל ביום 4.2.73)

היו"ר י. גולדשמידט:

אני פותח את הישיבה.

אנחנו דנים היום בחוק יסוד: זכויות האדם.
אני מוסר את רשות הדיבור לחה"כ ב. הלוי.

ב. הלוי:

סעיף 7(א):
כל אדם זכאי לנוע בארץ, לקבוע בה את מקום מגוריו ולצאת ממנה; אין מגבילים זכות זאת אלא על-פי חוק.

(ב) כל אזרח הנמצא מחוץ לישראל זכאי להיכנס אליה.

דנו בסעיף זה בעקיפין כאשר דנו בסעיף 4. בסעיף 4 מדובר על חירות אישית וחופש תנועה. בזמנו הציגו מספר חברים להגביל את סעיף 4 לחירות אישית בלבד, למעט חופש תנועה. ולייחד את חופש התנועה רק לסעיף 7 כי יש חפיפה מסוימת בין שני הסעיפים. פרופ' קלייננהופר רצה להציע לבני נוסח משלו אבל בינתיים אני קורא את הנוסח כפי שהוכן ע"י ועדת המשנה.

כאשר קוראים את הסעיף על שני חלקיו סיד בולט ההבדל העקרוני בין סעיף קטן (א) לבין סעיף קטן (ב). סעיף קטן (א) מדבר על כל אדם וסעיף קטן (ב) מדבר על כל אזרח. סעיף קטן (א) מרשה עפ"י חוק להגביל את חופש התנועה של כל אדם בארץ. ואילו סעיף קטן (ב) לא מרשה למחוקק להגביל את זכותו של האזרח להיכנס לארץ.

אני מפנה עוד לסעיף 13 המפורסם של הצהרת זכויות האדם. יש לשים לב אליו גם כדי לחזק את המאבק של יהודי בריט- המועצות שלא יעמוד בסתירה מכיון שאנחנו טוענים שזאת זכותם של היהודים לעזוב את מדינתם. למעשה סעיף י"ג של הצהרת זכויות האדם מ-1948 מקביל קצת לסעיף קטן (ב). כלומר, אין מדינה שיכולה לכלוא את האנשים הנמצאים בה בין אם הם זרים ובין אם הם תושבים קבועים ובין אם הם אזרחי המדינה. אסור למדינה, לפי עקרונות אוניברסליות של זכויות האדם, לכלוא אפילו את האזרח במדינתה אלא יש לתת תופט בטוח.

בכל אופן העיין אחת כדאי להביט על זה שלא בחוק משהו שעומד בסתירה לזה. ובכן כל אדם זכאי לנוע בארץ, לקבוע את מקום מגוריו ולצאת ממנה, אבל יש לנו שטר ושובר בצידו שכתוב: אין מגבילים זכות זאת אלא על-פי חוק. כלומר, מאפשרים חוקים שיכולים, בצדק, להגביל את הזכות הזאת. גם לפי האמנות הכינ"ל של זכויות האדם נהוג שכל מדינה מותר לה לשים הגבלות בסחרגיות לעזיבת הארץ.

בכל אופן לא יתכן לתת זכות בלתי מוגבלת לכל אדם לנוע בארץ, לקבוע בה את מקום מגוריו ולצאת ממנה אלא הצענו שיש להגביל את שלושת הזכויות האלה ע"י חוק.

בנוגע לסעיף קטן (ב) - הוא מקביל לסעיף 13(2) של הצהרת זכויות האדם. כל אזרח הנמצא מחוץ לישראל זכאי להיכנס אליה. למעשה, לפי התרגום מאנגלית היה צריך לכתוב "לשוב" ולא להיכנס אבל יש לנו אזרחים שאף פעם לא היו באופן פיזי בארץ. ידוע, שבחוק האזרחות הענקנו לעולה לעתיד לבוא אזרחות לפני עלייתו בפועל. עצם אזרחותו מקנה לו את הזכות הבלתי מוגבלת וגם חוק איננו יכול להגביל אותה, זה"א כניסה לארץ.

י.ה. קלינגהופר:
כדי לא לעכב את הצעת החוק על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, זהירות ומסילא לאחר מכן תהיה לנו הזדמנות לדון בהצעת החוק, היות ומעיקף 7 באופן יחסי הוא כזה שאינני רואה כל סיבה להרבות בדברים אז אני נמנע מהעלאת פרטים לדיון בשלב זה.

היו"ר י. גולדשמידט:
כאשר נאמר במעיקף קטן (א) שכל אדם זכאי לנוע בארץ האם הכוונה שכל אדם דשאי להיכנס לארץ שלא כחוק כדי שיוכל להפעיל את זכותו לנוע בארץ?

ב. הלוי:
הוא יכול לנוע עד שהחוק יגרש אותו.

י.ה. קלינגהופר:
זה נובע מן הסיפא.

י. ארידור:
לאור הערתו של חה"כ הלוי בענין יהודי רוסיה אני סבור שזוהי הערה חשובה מאד. ברור לי שלא יכולים לכתוב כאן שישנה זכות ליציאה חופשית מהארץ כי יש סיבות שאנשים אינם יכולים לצאת מן הארץ כמו: חיילי מילואים וכיו"ב. האם יש צורך להיכנס לתוך הסכך הזה. מוטב לא לכתוב שום דבר במעיקף 7 לא על יציאה מן הארץ ולא על כניסה לארץ. לגבי כניסה לארץ ישנן הוראות של חוק השבות שיהיו חלק מן החוקה באשר יגיע הזמן.

אם לא נתייחס לכל הנושא הזה ונחליט עקרונית שהוא במסגרת המשפט הקונסטיתוציוני ולא במסגרת של זכויות האדם. כמו, למשל, חוק השבות הוא איננו במסגרת של אדם פרטי אלא במסגרת של המשפט הקונסטיתוציוני מוסדי. כמשפט קונסטיתוציוני זה נותן זכויות לאדם הפרטי אבל לא מתוקף זכויות האדם אלא מתוקף זכויות העם. לכן הייתי טוען שלא נטפל במסגרת החוק הזה לא בזכות יציאה ולא בזכות כניסה לישראל כדי שלא יהיה מה לצטט.

ב. הלוי:
אבל מה עם המחדל?

י. ארידור:
25 שנה קיים המחדל הזה. אין חוק שאומד משהו בנושא הזה. אין חוק שאומד: יש זכות לצאת אבל היא מוגבלת ולכן אי אפשר לצטט. המצב מבחינת המדינה הרבה יותר קל מאשר כאשר אפשר לצטט משהו.

במערכה שנזהל בענין יהודי רוסיה כאשר יהיה כתוב מעיקף כזה שהזכות ליציאה ניתנת אבל היא מוגבלת עפ"י חוק, זה דבר שבמסגרת דעת הקהל העולמית יכול להפריע. לכן אני מוכן לוותר גם על זה וגם על זה.

היו"ר י. גולדשמידט:
אני מבין את הטענה של חה"כ ארידור אבל המחדל הוא בכל זאת בולט למדי. מהוועד? - כל אחד ישקול וימדוד את הפרק הזה בחקיקה הישראלית בהשוואה להצהרות זכויות האדם ויאמר: דורשים מאתנו דברים אבל כאשר הם קבלו את חוק יסודי זכויות האדם לא העזו לכתוב את סעיף 13 שכתוב בהצהרות זכויות האדם. זו טענה אחת לעומת הטענה שיטענו נגדנו את מה שהעלה חה"כ ארידור שניתן להגביל את זה ע"י חוק.

בידינו לבחור בין שתי הדעות. אני רוצה לומר שאין לזלזל במשקל הטענה של השמטת הענין הזה ממעיקף של חוקי ישראל.

ג. האוזנר:

אני מבין את החשש שהעלה תה"כ ארידור. אינני יכול לתאר לעצמי מגילת זכויות האדם שבה לא יובטח חופש התנועה. אם אי אפשר להבטיח את זה מה כן אפשר להבטיח?

לגבי הויכוח שאנחנו עומדים בו עם ברית-המועצות, הויכוח איננו ברמה זו, סכל מקום עד עכשיו לא היה מה ישראל עושה - לא זה הויכוח. הסובייטים אינם מתווכחים ביחסים של המשפט הבינ"ל בטענה "גם אתה". אני אינני חושב שבמישור הזה צפוי לנו הויכוח עם ברית-המועצות שישראל קבעה כך את זכויות האדם או לא. זה לא יהיה במישור הזה, זה יהיה במישור הביצוע. כל מדינה איך שהוא מגבילה אדם שיש בנדרו אישום בפלילים. כלומר, אסור לי לצאת מהמדינה עד שהאישום הזה לא מתברר. אפילו שזה לא כתוב בהצהרת הזכויות משנת 1948. זה דבר מקובל וברור שאת הזכות ליציאה מהארץ מוכרחים לסייג עפ"י חוק, הן להבטחת צרכי הפרט והן להבטחת צרכי הכלל. ואי אפשר לנבח אותנו ע"י הסייג הזה לצורך מאבקנו עם יהדות ברית-המועצות.

אני חושב שהסעיף מנוסח יפה, קצר וקולע. תוכנו של החוק הטוביל את זכות היציאה הוא העיקר ולא אפשרות עצם קיומו.

ד. קלינגהופר:

היות ויש הצעה למחוק את הסעיף הזה אני רואה מקום להגיב על ההצעה הזאת. לא הרי שתיקה בסוגייה זאת כהרי קביעת הוראה מפורשת. עם כל הגמישות של הסמכת החוק לשמש מקור להגבלות אנחנו פה מחדשים, לעומת הטוב הקיים. והחידוש הוא בכך - ואין עלינו לשכוח שיש בידי הממשלה סמכות די רחבה וסתמית לפי סעיף 29 לחוק יסוד הממשלה שהיא מוסמכת בכפוף לכל דין לעשות כל פעולה שהיא איננה בסמכותה שהדין לא מפקיד במפורש בידי רשות אחרת. אם נשאיר את הבעיה של חופש התנועה בחלל משפטי ריק זה יכול פעם לשמש ויכול להיות מנוצל להגבלת חירויות האדם. כל זמן שאין בדין איסור לקרוני להגביל אז סעיף 29 פותח את הפתח להתערבות הממשלה. על כן אני מקדם בכרחה את החידוש הזה והחידוש הוא בכך שקובעים את הדבר במפורש בחוק יסוד את עצם החופש לנוע ולקבוע מקום מגורים. ולגבי אזרחים גם להיכנס. טוב שהדברים ייאמרו בפה מלא בחוק יסוד. יחד עם זאת קובעים אפשרות של הגבלה עפ"י חוק. בזה אני רואה אפשרות של פעולת הממשלה לפי סעיף 29 לחוק יסוד הממשלה.

א. ידע:

גם אני חושב שהסעיף כולו צריך להשאר. אין הצדקה למחוק את כל הסוגייה. אינני מביע דיעה עד כמה שתוכן הסעיף הזה עשוי להכביד על הויכוח הבינ"ל. אבל אחרי ששמעתי את דברי פתיחתו של תה"כ הלוי יכולים לבוא או הדופקים או צד שלישי ולומר: מה אתם מתחסדים לגבי כופר התרבות הרי אצלכם כתוב עפ"י חוק. כלומר, כל חוק.

אינני חושב שהפתרון הוא להוציא את העניין של היציאה מן הארץ כי זה מאד משונה שסעיף שדן בסוגייה הזאת מוצא ממנו אחת הנקודות המרכזיות שבו. מצד שני מדוע צריך ללכת דווקא בכיוון הפוך. אילו היינו הולכים בעקבות האמנה הבינ"ל היינו מעבירים את עניין של עזיבת הארץ מסעיף קטן (א) לסעיף קטן (ב) ועושים אותו אבסולוטי. אבל זאת איננו יכולים לעשות כיון שיש לנו חוקים מסויימים שאנחנו שומרים עליהם אבל אפשר לחשוב על 3 סעיפים קטנים. כלומר, יהיו שלוש קטגוריות: קטגוריה אחת - זכות אבסולוטית לכל אזרח הנמצא מחוץ לישראל זכאי להיכנס אליה. קטגוריה שניה - עניין של תנועה בארץ וקביעת מקום מגורים זה יהיה כפוף לכל חוק. קטגוריה שלישית - עניין של יציאה מן הארץ - הזכות הזאת תהיה מוגבלת רק עפ"י חוק מטעמי בטחון המדינה, שמירת זכויות נושאים וכיו"ב.

לגופו של דבר - אני יותר בעד הסעיף כפי

שהוא מנוסח כאן.

ב. הלוי:

גם אני חשבת בכיוון של פרופ' ידין שהזכות לעזוב את הארץ לא תהיה כפופה לכל חוק ואולי יש מקום לסעיף קטן נוסף. אבל הקושי הוא הפירוט. כלומר, איזה חוק יכול להגביל את זכות היציאה מן הארץ ואיזה לא? - אני מבין גם שיש הבדל בין עזיבה לחלוטין ובין יציאה זמנית; או לצמצם את זכות האדם בענין זה רק לזכות הגירה מן הארץ ואז לעשות את זכות ההגירה מן הארץ כמעט מוחלטת. להצמיד אדם לעולם ועד לארץ ע"י חוק זה בלתי לגטימי. לכן אנחנו יכולים במצפון נקי לכתוב סעיף כזה כמו שכתבנו בסעיף קטן (ב) ולומר: כל תושב זכאי להגר, או לצאת, מן הארץ.

לסיכום - רצוי, לאור סעיף 13 של הצהרת זכויות האדם הבינ"ל לומר: גם שאזרח ישראלי תמיד יכול להיכנס לארץ ללא שום הגבלה חוקית כך כל אזרח זכאי להגר מן הארץ.

כפוף לזה אם הוא צריך לרצות עונש אז הזכות להגר אינה עומדת לו עד שיירצה את העונש. כלומר, העקרון הוא שכל מי שרוצה יכול להגר אין לשלול זכות זו ע"י שום חוק אבל אפשר להגביל או לעכב יציאה מן הארץ או ע"י חוק באופן כללי או ע"י חוק שהוא לגטימי כמו שירות צבאי, או תשלום חובות - כאשר יש חשש שהוא בחו"ל ייסלט מתשלום חובותיו ועבירה פלילית.

י. ארידור:

בנוגע לשירות בצבא - גם הרוסים יכולים לטעון את הטענה הזאת.

ב. הלוי:

השאלה אם להיכנס לפרטים או לא - זה די שקול. או אם אנחנו יכולים לומר משהו במיוחד על הגירה שזאת זכות עקרונית בלתי מוגבלת.

י.ה. קלינגהופר:

אני בעד החלוקה שהציע פרופ' ידין. צריך למצוא את הסטיות לפי זה, אולי בשילוב עם סוגיית ההגירה. אבל אני לא הייתי מייגע שיפחיד אותנו הענין שהרוסים אומרים שגם מטעמי בטחון הם מעכבים שם את היהודים - אנחנו יודעים שזה תירוץ בלבד שאין לו יסוד במציאות. הם יכולים לטעון זאת ואנחנו במאבקנו צריכים להוכיח שטענתם אינה נכונה. אבל שזה ימנע בעדנו לקבוע את מטרת הבטחון כמגבילה את החופש הזה? - הם יהיו חופשיים לבקר אותנו שאיננו כנים ואז נשתמש באפשרות הזאת רק אם יש כנות בדבר. אותו הדבר לגבי שירות בצבא - אם אנחנו נדיעה שמוצק לעכב אדם בגלל מילוי תפקידו בצבא אז יש להגיד זאת - מדוע להסתיר?

על כן אני אומר: נשאיר את הרוסים במקומם ונקבע את הדברים. זה לא צריך להשפיע על השיקולים שלנו בבואנו לנסח את החוק הזה. נחליט באיזה מידה רוצים לשמש פתיחת כמת להגבלות עפ"י חוק.

א. אנקוריון:

אני מציע שלא נשנה את הסעיף הזה. הוא טוב ומקיף את כל מה שיש להגיד. אני נביד זה שנדגיש באיזה שהיא צורה את ענין ההגירה. המלה "לצאת" פירושה גם באופן זמני וגם באופן קבוע.

לפי דעתי הסעיף הזה טוב, גם לגופו וגם אם מדובר כלפי חוץ כיצד העולם יראה את זה. גם מבחינה זו הוא טוב ואני תומך בו.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מצטרף לדעתו של חה"כ אנקוריון ואני מבין שהיא גם עמדתו של חה"כ קלינגהופר. לכן אני רוצה להעמיד את זה להצבעה. מי בעד הסעיף כמו שהוא ומי נגד?

היו"ר י. גולדשמידט:

הוחלט: לאשר את סעיף 7 כפי שהוא.

ב. הלוי:

ישנה הצעה למחוק בסעיף 4 את חופש התנועה שהוא מכוסה ע"י סעיף 7. לעומת זאת ישנו סעיף 4(ב) שאומר: אדם הקובל על מעשה השולל או מגביל את חירותו האישית או חופש תנועתו, שלא עפ"י החלטת בית משפט מוסמך, זכאי לפנות לבית המשפט להכרעה סידית של חוקיות המעשה. כלומר, יש כאן ענין של הביאס-קורפוס. השאלה היא אם ע"י כך אנהנו מצמצמים את הביאס-קורפוס?

לכן היתה הצעה להגביל את סעיף 4 לחירות אישית בלבד וסעיף 7 ידבר על חופש התנועה, אבל אז נופל הענין של הביאס-קורפוס.

מ. אביזוהר:

המלה "חופש התנועה" עשויה להטעות. אני סבור שחירות אישית זה כולל גם את חופש התנועה. לכן לא נצא מפסידים אם נמחק בשני המקומות את חופש התנועה מכיון שהשתמשנו באותם המקרים במשמעויות שונות ויוצא מכך שהביאס-קורפוס נפגע מכך.

י.ה. קלינגהופר:

אני בעד המחיקה כדי להגיע לבהירות סבירה מבחינה משפטית. אבל יש איזה קירבה בין חירות אישית לחופש התנועה. אני סבור ששליטה או הגבלה של חופש התנועה יכולים להגיע למידה כזאת שהדבר יוכל להתפרש כשליטה או הגבלה של החירות האישית. למשל, אם מרתקים אדם לכרך קטן. ע"י ההגבלה הזאת של תנועתו תהיה בה מעין שליטת חירותו האישית. על כן אינני חושש שזה ישלול בכל מקרה מאדם לבקש אפשרות של צו הביאס-קורפוס גם אם נמחק את חופש התנועה.

על כל פנים בין אם זה כך ובין אם זה אחרת לא הייתי מציע להשאיר את חופש התנועה בסעיף 4 ויש להוציא אותו. יש להחליט אם רוצים לגבש בסעיף 7 את התרופה המיוחדת של הביאס-קורפוס? אם רוצים - אז אפשר להוסיף בסעיף 7 סעיף קטן (ג) ו-4(ב) חל בשינויים המחוייבים.

א. אנקוריון:

גם אני בעד למחוק מסעיף 4 את חופש התנועה. השימוש במושג של הביאס-קורפוס בהקשר לחופש התנועה הוא לא בהקשר הנכון. הביאס-קורפוס ישנו רק במקרים של שליטת חירות. אנחנו, מתוך מסורת, רצינו באופן מיוחד שייאמר בסעיף 4 הענין של הביאס-קורפוס. שכאשר שוללים מאדם את חירותו האישית הוא יכול לדרוש שיביאו אותו מיד לבית המשפט. הכוונה באמת לגבי שליטת חירות אישית ולא לגבי חופש התנועה. חופש התנועה דינו כדין כל דבר ששוללים מאדם שאיננו מוצדק.

אז אחד מן השניים: או בחוק מתאים תהיה דרך לפנות לבית המשפט הרגיל, ואם לא יוכל לפנות לבג"צ. כלומר, גם אם לא אומרים שום דבר אז דינו של סעיף 7, כולל חופש התנועה, כדין הרבה דברים אחרים. משום כך נדמה לי שיש כאן כפילות ומוטב למחוק את הענין.

היו"ר י. גולדשמידט:

הוחלט: הנושא של חופש התנועה שבסעיף 4 נופל.

ב. הלוי:

אני רוצה להזכיר משאלה ולשנות את סדר הסעיפים. לקרוא לסעיף 7 סעיף 5. פרופ' קלינגהופר טוען שיותר הגיוני שאחרי חירות אישית שבסעיף 4 יבוא מיד סעיף 7. האם יש תמיכה למשאלה הזאת?

הוחלט: להעביר את סעיף 7 לאחר סעיף 4

והוא ייקרא סעיף 5.

ב. הלוי:

לכל אדם הזכות לעסוק בכל עבודה, עסק, מקצוע ומשלה-יד; אין מגבילים זכות זאת אלא

סעיף 8:

על פי חוק.

הוחלט: לקבל את סעיף 8.

היו"ר י. גולדשמידט:

ב. הלוי:

לכל אדם הזכות להתקשר בחוזים ולרכוש נכסים; אין מגבילים זכות זאת אלא על-פי חוק.

סעיף 9:

משום שאנחנו היוזם כבר שינינו את סדר הסעיפים מה שמפריע לי הוא שהסעיף איננו במקומו. אני הייתי מרכז את הסעיפים של הגנה על קנין והזכות להתקשר בחוזים ביחד. אני הייתי מציע להעביר את סעיף 5 לאחר סעיף 8.

י.ה. קלינגהופר:

הוחלט: לקבל את סעיף 9. כמו-כן להעביר את סעיף 5 לאחר סעיף 9.

היו"ר י. גולדשמידט:

ב. הלוי:

אדם זכאי לחופש המחקר והיצירה המדעית, הספרותית והאומנותית.

סעיף 10:

אחרי דיונים די ממושכים בוועדת המשנה הפרדנו את סעיפים 10 ו-11. קבענו שסעיף 10 הוא אבסולוטי. כלומר, זכות ליצירה וחקירה איש לא יוכל והמדינה במיוחד לא תוכל לאסור על אדם לחקור וליצור. להבדיל מן הפרסום של יצירותיו והצגת הדברים שלו - שם זה יהיה כפוף לחוקים.

י.ה. קלינגהופר:

בכל הסעיפים האחרים כתבנו: "כל אדם" מדוע פה כתבנו: "אדם"?

זה מקרי בהחלט. אפשר לכתוב: "כל אדם".

ב. הלוי:

אני לא השתתפתי בוועדת המשנה כאשר דנו בסעיף הזה. אני מטיל ספק בזה אם כאן באמת התוספת שאין מגבילים זכות זאת אלא על-פי חוק לגמרי מיותרת.

היו"ר י. גולדשמידט:

יש במדינות שונות רגישות, למשל, לביתנו בעלי-חיים לשם עריכת נסיונות. אם אינני טועה ראה משרד החינוך לנחץ להגביל ולאסור מחקר של קבוצת חוקרים באוניברסיטה מסוימת שרצו לעשות מחקר על ילדים ולעמוד על תופעות הפחד של הילדים. הם ספרו לילדים דברים נוראים. משרד החינוך מצא לנכון לאסור שאלות כאלה ויצירת סיטואציות נסיוניות כאלה לא יבואו בחשבון.

בדור הזה ראינו שאנשים קראו לעצמם אנשי מדע וכל האנושות הסתייגה מהם וראה בהם מעשה זוועה שהם אסורים.

על כל פנים רציתי להעלות את השיקול הזה אם הנוסח האבסולוטי הוא באמת זה מה שאנחנו רוצים?

ס. אביזוהר:

השאלה היא מבחינת הניסוח המשפטי מהי המשמעות? - האם כדי לעשות מחקר על פריצת קופות מותר לפרוץ קופות? אותו הדבר לגבי צער בעלי-חיים - אם יש תקנות של צער בעלי-חיים אז אין לפגוע בהם, או אם יש חוק לגבי זכות כל שהיא. לכן אני סבור שאפשר להשאיר את הסעיף כפי שהוא.

י. ח. צדוק:

צריך להשיב על השאלה: אם חוק צער בעלי חיים שקיים היום או בעתיד אפשר להכריז אותם כבלתי קונסטיתוציוניים כאשר מישהו יבוא ויפר אותם לשם מחקר?

ב. הלוי:

בהמשך לדבריו של חה"כ צדוק - היה כאן רמז של מחקר על גופו של אדם - זה ודאי מכוסה ע"י סעיף 3 שאומר: אדם זכאי להגנה כדין על חייו, גופו, נפשו, כבודו ושמו הטוב.

השאלה העיקרית היא לגבי בעלי-חיים. על זה הייתי רוצה לומר כך: המקובל עכשיו בעולם וגם אצלנו שפגיעה בבעלי-חיים מותרת במידה וזה בא לשם מחקר. אין מחאה ציבורית נגדה לא מטעמים דתיים ולא מטעמים הומניטריים. אע"פ שיש כיתות בעולם, שהן מייעוט, שאומרות שצער בעלי-חיים יש אפילו להגביל את המחקר. דעת הרוב היא שהמחקר המדעי הוא יותר חשוב ועדיף להקריב כמה בעלי חיים כמו: שפנים לשם קידום המדע.

י. קרפ:

אני רוצה להעלות נקודה בשאלת הצורך בפיקוח על מחקר. פיקוח על מחקר אטומי שלא כל אדם יוכל לעסוק בזה. אם משאירים את הסעיף ללא הגבלה אי אפשר יהיה לפקח.

י. ה. קלינגהופר:

לא הייתי מייעץ שנקבע בפה-מלא הגבלות למה? - משום שבהרבה מאד חוקות הזכות הזאת מנוסחת כזכות אבסולוטית. כלומר, מבחינת השוואה עם חוקות אחרות אנחנו נהיה יוצאי דופן. על כן לא הייתי מייעץ שכל כך בדרך זאת. אם זה לא מפריע למדינות אחרות מדוע זה צריך להפריע לנו? - מה גם שהפרוש של חופש מחקר ויצירה ניתן לתפיסות שונות ועל דרך הפרשנות ניתן יהיה להגיע ליישוב ההדורים. כאשר אומרים חופש מחקר זה לא אומר שאם אני רוצה לדעת כיצד אדם מתנהג שעה שרוצחים אותו מותר לי ללכת ולרצוח אותו כדי לראות איך הוא מתנהג.

אני מציע להשאיר את הדבר כפי שהוא מופיע

כאן.

ב. הלוי:

אני מסכים שבנוגע למחקר אטומי זה צריך להיות נתון לפיקוח המדינה. מצד שני מחקר אטומי מחייב אמצעים כל כך גדולים שאדם לא יוכל פתאום להחליט לחקור מחקר אטומי ללא הסתמכות על מוסד מדעי. ואם המדינה תחתום על אמנה בינ"ל להגבלה ולהפצת הנשק האטומי אז היא תצטרך לעשות סידורים עם המכונים המדעיים.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני לא מצאתי את הנושא הזה בחוכמת הכחולה אם כי אינני מטיל ספק שהוא נמצא בה. שנית - הטענה של פרופ' קלינגהופר כיצד ניראה בעולם בעניין זה - איננה מבהילה אותי במיוחד. אנחנו קובעים את העקרון החיובי אבל אומרים שישנם מקרים שיש צורך להגביל אותם.

לשאלתו של חה"כ הלוי בנוגע למחקר אטומי

אין אני מקבל אותה במלואה. במידה ומחקר אטומי יצא מתופעות רדיו-אקטיביות זה כיוון של מחקר שבלי מגבלות יכול להיות מסוכן לבני-אדם. יש בוודים שעושים נסיונות בעצמם על גופם. איננו באים להגביל אנשים כאלה. אבל אין זה אומר שאנחנו רוצים לתת חופש גמור שהסתעפויותיו הן כה מדוברות.

היו"ר י. גולדשמידט:
ביוקרתה של מדינת ישראל. אם זה דעת יחיד אני אגיש הסתייגות בענין זה.
אני מצידדי הייתי רוצה לעמוד על כך שתהיה
הגבלה. ואין אני חושב שבזה יש פגיעה
הוחלט: לקבל את טעיף 10. כמו-כן אין
הסתייגויות לקריאה ראשונה.

הישיבה ננעלה בשעה 13.05